

УДК 579.2:616.3

Калінін С.С., Юрочко Т.П.

ВИКОРИСТАННЯ АНТИБІОТИКІВ ПАЦІЄНТАМИ АМБУЛАТОРНОЇ ЛАНКИ

Школа охорони здоров'я, Національний університет "Кієво-
Могилянська академія", м. Київ, Україна,
kalininsergg92@gmail.com, tp.avramenko@gmail.com

Ключові слова: антибіотики, антибіотикорезистентність,
контрольованість використання

Дослідження проблеми використання антибіотиків пацієнтами амбулаторної ланки є вкрай актуальним для України. Адже безсистемність, необґрунтованість і не дотриманість режиму прийому антибіотиків, які ми передбачаємо у пацієнтів амбулаторної групи, сприяє формуванню резистентності мікроорганізмів до антибіотиків. Слід зазначити, що проблема антибіотикорезистентності – глобальна проблема, про що неодноразово наголошують експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ). Так, на думку доктор Марі-Поль Кьєні – заступника генерального директора ВООЗ: "... ця проблема набула критичне значення для охорони здоров'я. Протягом декількох десятиліть бактерії, які є збудниками поширених інфекцій, в тій чи іншій мірі виробляли резистентність до кожного нового антибіотика, і антибіотикорезистентність переросла в проблему світового масштабу" (ВООЗ, 2013) [1].

Для України актуальність даної проблеми зростає ще й тому, що наша країна тривалий час знаходилась у стані епідемії туберкульозу, яка дещо знизилась у 2012 році. Але з початком бойових дій на Сході у 2014

році, ситуація значно погіршилась. Сьогодні Україна стоїть на порозі нової хвилі поширення епідемії туберкульозу через міграцію населення із зон бойових дій. При цьому змінюється і характер епідемічної ситуації: на фоні деякого зниження захворюваності на туберкульоз (на 4.3% у 2016 році, у порівнянні з 2015 роком), спостерігається поширення мультирезистентного (стійкого більш ніж до двох видів антибіотиків) туберкульозу (дані МОЗ України).

Окрім цього, в Україні, за словами експертів (інтерв'ю з одним із яких проведено у рамках виконання магістерської роботи) існує проблема, що замовчується в офіційній звітності — внутрішньолікарняна інфекція. Третя проблема, що є підґрунтям до двох вищевказаних — безсистемність та неконтрольованість використання антибіотиків населенням в Україні.

Наразі, як наукових, так і соціологічних досліджень щодо використання пацієнтами антибіотиків в Україні майже не проводилось. Це й обумовило вибір теми нашого дослідження, її мету та завдання, окремі результати яких ми представляємо в даній публікації.

Для цього дослідження нами було розроблено два типи анкет: для опитування лікарів та, окремо, для пацієнтів. Вибір такої методології обумовлений цілями нашого дослідження. Ми хотіли б окремо дослідити контрольованість використання пацієнтами антибіотиків, аспекти самолікування та вживання антибіотиків без призначення лікаря. Другу анкету розроблено для вивчення частоти призначень лікарями антибіотиків, визначення найчастіших захворювань та станів, при яких лікарі віддають перевагу призначенню протимікробним препаратам. Окремо хотілося б виділити наше прагнення визначити частоту виникнення випадків антибіотикорезистентності у теперішній медичній практиці сімейного лікаря за допомогою відповідних питань у анкеті.

Розмір вибірки для опитування становив 100 пацієнтів та 77 лікарів сімейної медицини.

Основними критеріями відбору респондентів були вірогідність виникнення захворювання, для лікування яких необхідні антибіотики. І, оскільки у хворих та респондентів, що знаходяться під наглядом у амбулаторії з причини певних інфекційних захворювань (та інших, для лікування яких можуть застосовувати протимікробні препарати) за нашою гіпотезою, вірогідність вживання ними антибіотиків за останній рік може бути вищою – саме цю групу було обрано для вибірки. Лікарі, у свою чергу, мають досвід та компетенцію до призначення протимікробних препаратів, тому для нас важливе так само і їх бачення витоків, особливостей та шляхів вирішення проблеми (у тому числі, як спеціалістів, що контролюють застосування антибіотиків).

Аналіз результатів фокус-групових обговорень проводився з врахуванням факторів розподілу респондентів на групи, а саме: статеві відмінності (окремо були фокус-групи з чоловіками та жінками), регіональні відмінності (за географічною ознакою фокус-групи представляли Західний, Центральний, Східний та Південний макрорегіони України), а також відмінності між обласними центрами, та населеними пунктами з населенням менше 50 тис. осіб (в кожній області 2 фокус-групи проводилися в обласному центрі і 2 фокус-групи в містечку, селищі міського типу або селі). В звіті прямо зазначено, якщо висловлювання певної груп респондентів суттєво відрізняються за будь-якою з перерахованих вище ознак. Якщо такі відмінності прямо не вказані, слід розуміти так, що значущих відмінностей між такими факторами як стать, регіон, розмір населеного пункту у висловлюваннях респондентів виявлено не було.

В результаті проведеного опитування за допомогою так званих вступних питань анкети виявилось, що 31 із 76 опитаних на момент дослідження спостерігається у сімейного або дільничного лікаря протягом останнього року, а 39 із 76 опитаних знаходяться під наглядом спеціаліста вузького медичного профілю протягом останнього року.

У 21.3% випадків звернень із симптомами респіраторних захворювань пацієнтам призначаються антибіотики, 31.9% — протизапальні препарати. У 1.1% випадків лікар призначає гомеопатичну схему лікування, 1.1% – імуномодулятори, та 1.1% – протикашльові засоби.

У випадку захворювання на будь-які інфекційні патології (за умови, що хворий звертається до лікаря), за відповідями пацієнтів можна розділити на 3 основні групи: перша – 12.7% респондентів лікарі призначають антибіотики; друга – 8.9% – протизапальні препарати; а третя – 1.3% – гомеопатичну терапію.

65% опитаних відповіли, що прислуховуються і керуються призначенням лікаря, купуючи антибіотик в аптеці. 8.9% опитаних прислуховуються до рекомендацій фармацевта. 14.4% респондентів обирають антибіотики на власний розсуд, а 6.7% опитаних радяться зі знайомими та друзями.

5.3% опитаним, що за останній рік звертались до лікаря з підозрою на інфекційне захворювання (4 респондента), лікар перед призначенням антибіотика направляв на проходження тесту на специфічну чутливість мікрофлори до антимікробних препаратів.

26% (20) респондентів відповіли, що вони чітко дотримуються режиму та курсу при прийомі таких препаратів. один же респондент чітко відповів "Ні", а 55 не дали відповіді.

Майже 79% (78.9% – 60 респондентів) не використовували за останній рік антибіотики без призначення лікаря. 13.2% (10 респондентів) – зізнались у самолікуванні. 6 респондентів не визначились із відповіддю.

За останній рік 49 опитаних пацієнтів (64.5%) не переривали курс лікування антибіотиком (якщо такий був). 11 (14.5%) респондентів відповіли "Так".

При бактеріальних захворюваннях органів сечовиділення своїм пацієнтам призначають антибіотикотерапію 18.6% лікарів, бактерійному менінгіті – 2.9% та виразці шлунково-кишкового тракту – 2.9% лікарів-респондентів.

74% сімейних лікарів (40 респондентів) при призначенні антибіотиків пацієнтові не виписують на них рецепт. 24.1% (13) – виписують рецепти на антибіотики. 37% (20) опитаних лікарів сімейної медицини не призначають своїм пацієнтам з інфекційними захворюваннями тест на чутливість мікрофлори до антибіотика перед його призначенням. 29.6% опитаних лікарів (а саме 16) призначають своїм пацієнтам таке діагностичне дослідження. 31.5% із них (17) — інколи.

0.7% лікарів сімейної медицини (22 респондента) з вибірки нашого дослідження відповіли, що не керуються рекомендаціями представників фармацевтичних компаній при призначенні своїм пацієнтам антибіотиків, а 55.6% (30) респондентів вказали, що беруть до уваги такі поради. Один респондент відповів "Інколи", та ще один не визначився із відповіддю (по 1.9% із вибірки відповідно).

61.1% (33) опитаних лікарів стикалися у своїй практиці з проблемою антибіотикорезистентності. 37% (20) – не зустрічали таку проблему протягом своєї практичної лікарської діяльності. Один респондент (1.9%) не визначився із відповіддю.

Таким чином, проведене дослідження, хоча й не претендує на репрезентативність, дає право стверджувати, що дана тематика потребує поглибленого дослідження і вироблення державної політики щодо посилення моніторингу та контролю використання антибіотиків в Україні.

Література:

1. The evolving threat of antimicrobial resistance: options for action / [L. Martinez, G. Dziekan, I. Jauregui et al.]. – Всемирная организация здравоохранения, 2013. – 130 p.